ОБЗОР

НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОНЛАЙН СЕМИНАРА „КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ С ФОКУС ВЪРХУ ОБЕКТА НА СВЕТОВНОТО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО – „СТАРИНЕН ГРАД НЕСЕБЪР“ - 5-6 АПРИЛ 2022

от проф. арх. Тодор Кръстев, д. а. н.

Настоящият обзор бе представен на заключителната дискусия на Семинара (6 април). Той има за цел да систематизира приносите на форума, които биха могли да послужат при актуализацията на Плана за опазване и управление (ПОУ) на „Старинен град Несебър“ от 2012, в духа на стратегията представена във встъпителните думи на проф. Б. Кадинов, зам. министър на културата. Както бе посочено във въвеждащата презентация на Семинара, ПОУ от 2012, изработен от НИНКН, е получил висока оценка и е бил приет на всички международни нива (ИКОМОС, Центъра за световно наследство към ЮНЕСКО, 37-та сесия на Комитета за световно наследство, 2013). Всички последващи решения на Комитета, както и мисии на ИКОМОС са потвърдили предложенията на ПОУ. Самият План е частично приложен в практиката по опазване на ценността. Планът не е бил приет от Държаната в продължение на 10 години – период, в който в „Старинен град Несебър“ се осъществява активно строителство, в ущърб на неговата Изключителна универсална стойност и в противоречие с ПОУ. В резултат, решенията на Комитета и мисиите на ИКОМОС констатират влошаване на състоянието на ценността и нарастващ риск тя да бъде изключена от Световното наследство. 41-то, 43-та и 44-та сесии на Комитета настояват ПОУ за бъде „*финализиран, приет и приложен*“, като финалната версия на Плана бъде представена в Центъра за световно наследство до края на 2022. Според Министерството на културата това би било възможно, ако ПОУ от 2012 бъде актуализиран, съобразно всички настъпили изменения в ценността и в общия нормативен и социално-икономически контекст през последните години

Проведеният семинар има принос за изясняването на насоките на желаната актуализация на ПОУ в следните направления:.

1. Семинарът потвърди качествата на ПОУ от 2012. Той може да бъде основа за финалната версия на Плана, при една необходима актуализация. Това не бе оспорено от никого. Същевременно, бяха споделени примери на добри практики, препоръки, съвети и размишления, които биха били много полезни за работата по тази актуализация.
2. Потвърден бе от всички участници приоритетът на стратегическия инструмент ПОУ, пред оперативните инструменти – като устройствени планове, консервационен план, общински план за интегрирано развитие (представен от арх. М. Крачанова) и др. Всички участници се съгласиха, че не

можем да искаме ПОУ да следва общинските планове, а по-скоро обратното - общинските планове трябва да се съобразят с ПОУ, който формира общата стратегия на опазване и развитие на ценността. Във връзка с това може да се има пред вид следното:

a. Ако ПОУ от 2012 определя стратегия за ограничаване на трафика и паркирането в ценността (по северния бряг), тогава ОУП и ПУП трябва да определят кои са оперативните устройствени мерки за осигуряване на това комуникационно разтоварване на ценността. В Дубровник (чудесен пример посочен от доц. Е. Димитрова) се паркира на 20 км от ценността, след това организирано се осъществява достъпа до Стария град.

b. Или, ако ПОУ прецени, че Некрополът представлява единен културен феномен (за което основателно настоява проф. А. Божкова), който заслужава интегрална защита (както на частта му в буферната зона, така и на частта му извън нея), тогава урбанистичните и консервационните планове, както и плановете за интегрирано развитие ще трябва да се съобразят със стратегията.

c. Доц. Е. Димитрова посочи редица недостатъци на общинския план за интегрирано развитие, именно защото не е съобразен с една генерална стратегия, каквато може да бъде дадена от ПОУ. Може да се настоява, също, общинският план да отдели по-специално внимание на Старинния град, а не да го разглежда само в общите рамки на целия град.

d. Г-н К. Стойчев (представител на Министерството на финансите) обърна внимание върху характера на посланията на ПОУ, насочени към оперативните планове, степента на тяхната детайлност. Не бива стратегическият план (ПОУ) да влиза в ролята на оперативен план, да изпълнява неговите функции.

e. Тази връзка между стратегическия ПОУ и оперативните урбанистични планове предполага, че не е възможно и двата плана да бъдат представени едновременно в ЦСН. Това също е поука от Семинара.

3. Семинарът посочи необходимостта от по-голямо внимание върху връзките между Старинния град и Новия град (изтъкната от доц. Е. Димитрова). Проф. Р. Бобио също подчерта важността на отношението на ценността към нейния по-широк контекст. При подобен подход например биха могли да се третират много по-адекватно ценности като Некропола, който обхваща както буферната зона на ценността, така и зони на новия град.

4. Много полезни идеи разви г-н К. Стойчев и по отношение на стратегическото планиране в ПОУ. Важно би било Програмната част на ПОУ да бъде

съобразена с глобалните програми на държавата за възстановяване и развитие, от които опазването би трябвало да представлява интегрална част. Ще бъде извънредно полезно, ако представител на Министерството на финансите, в лицето на г-н Стойчев, бъде част от екипа за актуализацията на ПОУ.

5. На семинара бяха споделени и нови възможности относно финансирането на ценността. През 2012 бе невъзможно да имаме диалог с финансовите органи, сега може би ще е възможно. Този диалог би трябвало да започне още преди началото на актуализацията на ПОУ, за да са ясни стъпките и ролята на всяка институция. По този начин може да се намери верният път за осигуряване на адекватно финансиране за археологически проучвания, за консервация и реставрация, на отчисления от туризма за опазването на неговия ценен ресурс – културното наследство и пр.

6. Във връзка с горното, семинарът подкрепи важността на обществената подкрепа за жителите на града, за да бъдат те приобщени към каузата на опазването. Известен е примерът със Закона Малро във Франция от 1962. Преди него историческите центрове постепенно се обезлюдяват и деградират. Законът дава данъчни облекчения за жителите, собственици на сгради в защитените сектори. Питал съм френските колеги: така не се ли ощетява държавата? Отговорът: да, но само в краткосрочен план. В дългосрочна перспектива държавата печели: от оживяването на центровете, от туризъм, от нови функции, иновации и пр. Държавническото мислене по принцип е дългосрочно.

7. Семинарът даде ценни идеи и за принципите на управлението - например в презентацията на г-н Роберто Бобио. Той подчерта, че общинското звено за историческия център не е само административно звено, а център, който акумулира знания, информация, архиви, планове и др., осъществява мониторинг в ценността и др. Това може да се има пред вид като препоръка към функциите на съществуващото звено в общинската администрация. В същото време участници в семинара посочиха редица негативни процеси в ценността, които са резултат от липса на координация между участниците в управлението, незачитане на обществения интерес, нарушени принципи на използване и управление на ценността: например несъстоятелните концесионни договори за пристанището, включващи изоставените празни пространства в морската гара, неадекватните плаващи кейове, нарушаващи конфигурацията на ценността и др. ПОУ би трябвало да анализира причините за тези процеси и да предложи мерки срещу тях.

8. Семинарът разкри едно съвсем ново поле за стратегическо планиране – подводната археология. Споделен бе извънредно ценен, дългогодишен и недостатъчно познат опит в тази област. Развитието на подводната археология може да обоснове необходимостта от т. н. „modification

mineure“/“minor modification“ на границите: на буферната зона, но също и евентуално – на ценността, ако бъдат разкрити подводни археологически структури интегрално свързани с нея. Участието на д-р Прахов и д-р Димитров в актуализацията на ПОУ би било извънредно полезно.

9. Във връзка и с горното, семинарът посочи необходимостта от специално отношение към музейната мрежа в ценността. Предложени бяха ценни идеи за музей на подводната археология, музей на Некропола, както и за приложение на нови форми за музейно представяне: мултимедийни системи, добавена реалност и др. В този смисъл, участието на Музея в Несебър в актуализацията на ПОУ ще бъде необходимо.

10. В центъра на дискусиите многократно присъстваше темата за устойчивото развитие. Дискутиран бе самият характер на развитието. Арх. Г. Семова подчерта значението на развитие, което не е екстензивно и количествено, а качествено, свързано с качеството на живото, с изява на идентичността и колективната памет. Според нея то трябва да включва и нови аспекти, които характеризират актуалния етап на развитие: отношение към зелената сделка, към чистата енергия, към кръговата икономика и пр. Без съмнение ПОУ трябва да получи и тази ориентация.

11. Реставраторът Аглика Икономова насочи вниманието към проблемите на индивидуалния паметник – архитектурен и художествен. Това е свързано с проблема за връзката между глобалната стратегия за управление на ценността и мерките за управлението на конкретния паметник. Тази връзка би трябвало да бъде отчетена в ПОУ.

12. Семинарът предложи едно съвременно разбиране за културния туризъм. Проф. С. Михелич и арх. Г. Семова посочиха серия от принципи, валидни в случая със Старинен град Несебър. Д-р Заячка (представител на Министерството на туризма) даде надежда за една възможна междуведомствена координация между двете министерства във връзка с актуализацията на ПОУ, която трябва да бъде използвана. Г-н К. Стойчев (МФ) посочи и един важен проблем за града, свързан със сезонния характер на неговото посещение. Липсата на целогодишна активност представлява проблем и за опазване на наследството поради свръх натоварването на града в няколко месеца от годината. Обвързването на Старинния град с нови подходящи функции, независими от летния сезон, би спомогнало за балансиране на икономическите процеси в него и съответно за усъвършенстване на опазването на ценността. От друга страна той подчерта, че икономическата зависимост на Старинния град от туристическия поток на Слънчев бряг, го принуждава да се съобразява с тази специфична клиентела, което банализира туристическия продукт. Докато ценността би трябвало да се ориентира към по-широкия културен контекст и да предлага уникален културно-туристически продукт. Темата за подводната археология разкри

възможности за нови видове културен туризъм, който би изисквал съответни мерки за стратегическо планиране.

13. Семинарът достави информация за серия от нови международни документи, свързани с управлението на ценностите Световно наследство (обзорите на доц. Димитрова и арх. Крачанова), които биха обогатили методологията на ПОУ.

14. Накрая, семинарът даде идея и за общата структура на ПОУ (по предложение на г-н К. Стойчев), която може да включва две части:

    a. Едната – по-кратка, обозрима и ясна, предназначена за оперативно ползване, с конкретни цели, задачи и програми

    b. Втората – аналитична, която дава аргументите, анализите и оценките. Същевременно проф. Р. Бобио посочи значението на аналитичната част, която е от голямо значение за опазването и развитието на една ценност. Разбира се, анализът трябва да бъде научно коректен. Надявам се, проф. А. Божкова да допринесе за това.

Посочените по-горе поуки от Семинара, без съмнение, трябва да бъдат взети под внимание в процеса на неговото финализиране.

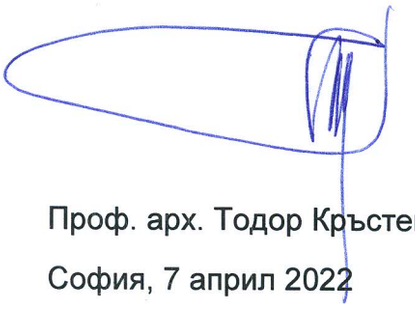

Проф. арх. Тодор Кръстев

София, 7 април 2022